Winterwandeling door de Houtkamp

Sneeuwstorm, klimaatverandering of niet, de winterwandeling in park De Houtkamp te Leiderdorp gaat door! Het is natuurlijk op dit moment nog ongewis wat er half februari te vinden is in de wakkere dan wel (nog) slapende natuur.

Gezien de situatie is de jaarlijkse wandeling onder begeleiding van IVN-natuurgidsen niet mogelijk. Er worden in bijna in het hele park informatiebordjes neergezet. Op enkele bordjes na worden ze langs verharde paden gezet. Personen met een rollator of in een rolstoel kunnen ook, zodra de sneeuw daar weg is, een ommetje maken.

Zaterdag 13 en zondag 14 februari tussen 10:00 en 16:00 uur.
Zaterdag 20 en zondag 21 februari tussen 10:00 en 16:00 uur.

De winterwandeling staat ook aangegeven in de IVN routes-app. De app en de wandeling kunnen vooraf thuis al worden gedownload op je smartphone [ivn.nl/ivn-routes].

Zo kun je op elk gewenst moment van het park en de natuur genieten.

In dit boekje staan de teksten van de informatiebordjes die voorbereid zijn. Of ze ook echt in het park zijn neergezet is afhankelijk van de weersomstandigheden van die dag.
In de natuur is elke dag een andere beleving. Omdat er geen vaste route is, staan ze ook niet in een bepaalde volgorde.

Iedereen wordt met nadruk gevraagd zich aan de geldende maatregelen tegen het coronavirus te houden. Geef elkaar de ruimte! Is het te druk? Kom dan op een ander moment terug! De winterwandeling staat de komende periode in de smartphone-app 'IVN routes'.

ivn natuur educatie Leidse regio

Deze wandeling is gemaakt door leden van de Werkgroep Leiderdorp. Meer informatie over de werkgroep, de vereniging en het park staat op [ivn.nl/leiden].

Winterwandeling door de Houtkamp

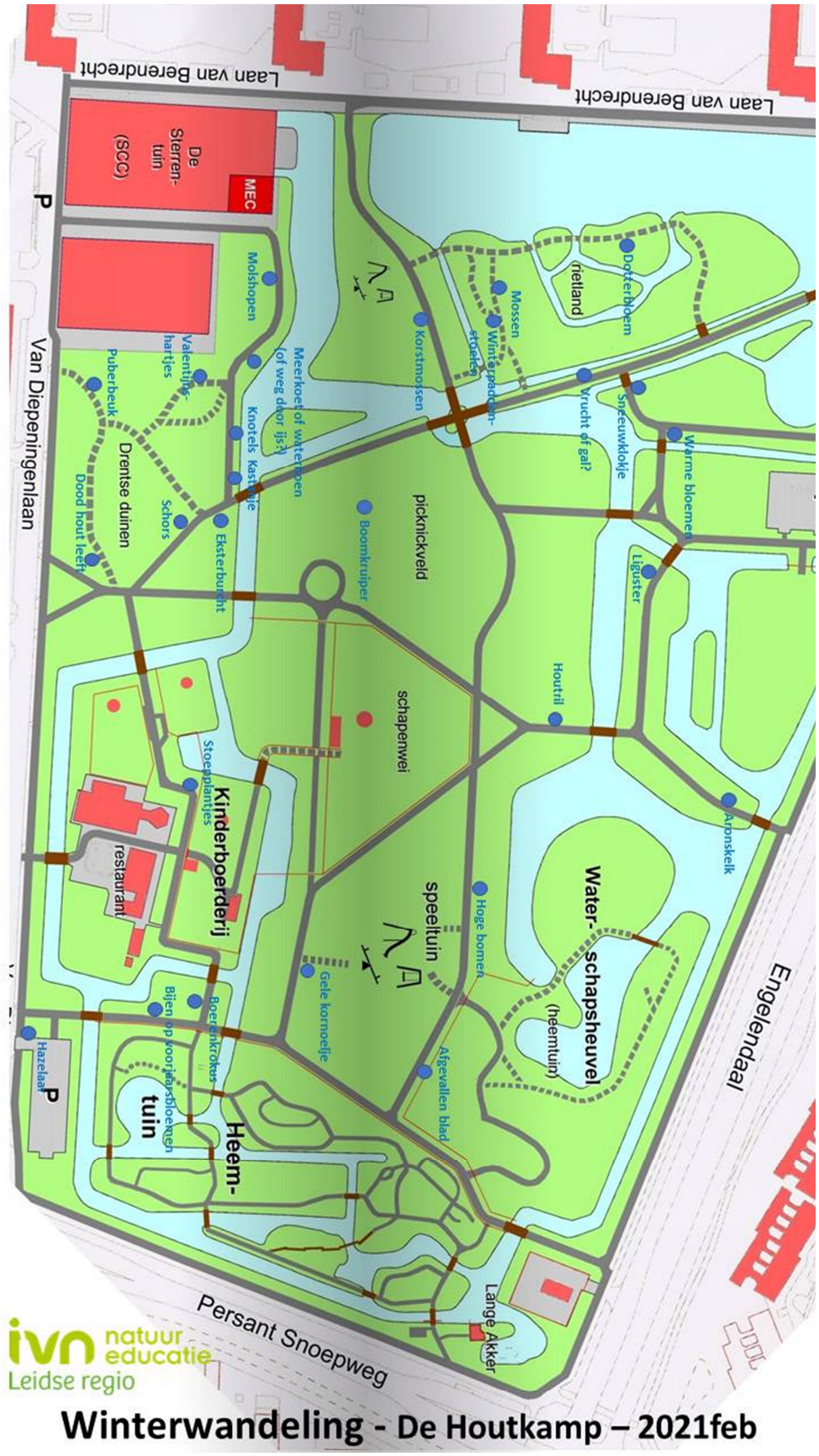

De informatiebo rdjes staan her en der verspreid langs de paden in het park.

Laat u verrassen, beleef de natuur!

De Heemtuin en de Water-schaps-heuvel zijn in de winter in de weekenden altijd gesloten. Vanwege de coronamaat -regelen zijn zij - vanwege de smalle paden- nu ook doorde-weeks gesloten.

.

Winterwandeling door de Houtkamp

Wit is geen wit

In de Houtkamp zijn diverse stinsenplanten te vinden, waaronder het gewone **sneeuwklokje**. Sneeuwklokjes vallen al vroeg in het voorjaar op door hun witte bloemen, maar schijn bedriegt. Als je de witte bloemdekbladen met je vinger plat wrijft pers je de luchtbelletjes eruit die tussen de bladcellen zitten. Het is deze lucht die het invallende licht weerkaatst, waardoor wij de bloem als wit waarnemen. Zonder deze luchtbellen is het een kleurloze en transparante bloem. Het voordeel voor sneeuwklokjes is dat ze in het vroege voorjaar met weinig zon geen kleurstoffen hoeven aan te maken en dat bespaart energie.

Voor bijen is het sneeuwklokje aantrekkelijk door de nectar die in de groene strepen in de drie binnenste bloemdekbladen te vinden is en natuurlijk ook door het aanwezige stuifmeel. Toch is bestuiving van weinig belang en vermeerdert de plant zich voornamelijk door nieuwe bolletjes te vormen. Dus door ongeslachtelijke voortplanting.

Winterwandeling door de Houtkamp

Afgevallen boombladeren

Tussen en onder **afgevallen boombladeren** gaat meer leven schuil dan je zo zou denken. Een ware kolonie insecten, wormpjes en slakjes probeert hier de winter door te komen.

Merel en zijn familieleden koperwiek en kramsvogel, die je hier in koudere winters ook kunt verwachten, weten dit als de beste. Je ziet (en hoort!) ze dan ook bezig tussen het ritselende blad dat ze soms hoog om zich heen opwerpen, op zoek naar een voedzaam hapje.

Overigens kun je deze lijsterachtigen ook aantreffen op **besdragende struiken** als liguster, sleedoorn, meidoorn en kardinaalsmuts.

Er staan in het park momenteel nog enkele **ligusters** (opvallend omdat ze nog steeds behoorlijk veel blad hebben) met wat wel de laatste bessen zullen zijn, de rest is al leeg gegeten.

Winterwandeling door de Houtkamp

Valentijnshartjes

Kijk hier eens om je heen. Zie je nog bessen in de struiken of zijn ze (bijna) allemaal opgegeten door vogels?

In februari dragen nog weinig struiken bessen. Een van de laatste struiken met bessen is de Gelderse roos.

Op 14 februari is het Valentijnsdag. Je kunt dan (geheime) lieve briefjes schrijven of cadeautjes geven aan (een geheim) iemand die je aardig vindt.

Het echte Valentijnshartje uit de natuur vind je in de bessen van de Gelderse roos. Maak er maar eens één open (als ze niet bevroren zijn) en bewaar het hartje om door te geven aan een vriend. Soms zijn ze niet zo hartvormig zoals je op de foto ziet.
Als je nu aan je vingers ruikt dan... wil je die wel even schoon maken (in de sneeuw).

Het gekke is dat pestvogels, lijsters en merels dol op de bessen zijn, vooral als de vorst er overheen is gegaan.

Over smaak valt niet te twisten!

Winterwandeling door de Houtkamp

Winterse pollen: de hazelaar

Mensen die een allergie hebben voor boompollen weten vaak feilloos wanneer de bloeitijd van de windbestuivende bomen weer is begonnen: jeukende ogen (en erger) zijn niet te negeren.

In een zachte winter gaan de katjes – de mannelijke bloemtrossen – van de hazelaar soms al in januari open. Dat doen de katjes door zich uit te rekken, waardoor de meeldraden hun last los kunnen laten: per hazelaar kunnen dat meer dan een half miljard stuifmeelkorrels (pollen) zijn.

Maar waar zijn dan de vrouwelijke bloemen, de ontvangers van de pollen? Om de vrouwen te ontdekken, moet je dezelfde takken waaraan de katjes hangen van dichtbij bekijken. Dan zie je kleine rozerode tot paarsrode stampertjes uit sommige dikkere knoppen steken. Dat zijn de vrouwelijke bloemknoppen, wachtend op één aanwaaiende stuifmeelkorrel.

De kans dat een willekeurige stuifmeelkorrel een stamper bereikt is héél klein. Maar met z'n honderden miljoenen zijn er altijd wel een paar die doel treffen.

Bron: Wout van der Slikke, voor NatureToday.nl

Winterwandeling door de Houtkamp

Wintervoedsel

Wat eten vogels in de winter 'in de natuur'?

Vogels zijn lastiger vast te pinnen op een vaste plek dan planten. Toch zijn er bepaalde handvatten. Uitzonderingen die de regel bevestigen daargelaten, kun je van de meeste vogelsoorten zeggen dat ze voorkeur hebben voor een bepaalde omgeving. Dit heeft vaak te maken met de soort voedsel die ze daar kunnen vinden. Elk vogeltje eet immers zoals het 'gebekt' is: je kunt vaak aan de vorm van de snavel zien of je te maken hebt met een insecteneter (dunne, spitse snavel, b.v. roodborst) of zadeneters (dikkere, stevige snavel, b.v. huismus en vink).

Roodborst

Vink

Winterwandeling door de Houtkamp

Vogels van hoog tot laag

Bij **hoge bomen** loont het vaak de moeite even stil te blijven staan en flink omhoog te kijken. Zeker als er piepgeluidjes uit de boomtoppen klinken. Met

pimpelmees (foto: vogeldagboek.nl)

wat geluk ziet u dan de acrobaten onder de vogels: **pimpel- en/of staartmezen** die ondersteboven aan de dunste takjes hangen en deze ontdoen van takluisjes en andere beestjes die zich daar ophouden. Een enkel achtergebleven zaadje van bijvoorbeeld een berk gaat er ook wel in.

staartmees (foto: vogeldagboek.nl)

Om een **koolmees** aan de maaltijd te ontdekken hoef je dan weer niet het hoofd zo ver in de nek te leggen, die heeft zijn eetplekjes in de wat lagere regionen van de bomen. Dat is een slimmigheidje van Moeder Natuur: zo wordt het voedselaanbod eerlijk verdeeld!

In elzenbomen zijn ook nog wel eens **putters** te zien en te horen. Deze tropisch gekleurde vogeltjes peuteren, al babbelend, de zaadjes uit de elzenproppen.

vink (foto: vogeldagboek.nl)

Om het plaatje helemaal ‘af’ te maken, scharrelt er onder de boom dan soms een groepje **vinken**, om de op de grond gemorste zaadjes soldaat te maken.

Winterwandeling door de Houtkamp

Gevederde kruiper in bomen

Op oudere bomen kan je nog een echte insecteneter aantreffen: de boomkruiper. Hij is zelfs zó gespecialiseerd dat hij alleen insecten kan eten. Die peutert hij met zijn dunne, iets naar beneden gebogen snavel uit de schilferige schors van boomstammen en takken.

Met zijn stevige pootjes en nagels is hij erop gemaakt om al zoekende langs de stammen omhoog te klimmen. Bovenaan gekomen, vliegt hij terug naar beneden en begint daar zijn tocht opnieuw, vaak op een andere boom. Want naar beneden klauteren kan hij dan weer niet.

Intussen is hij prachtig gecamoufleerd en bijna alleen te ontdekken als hij in beweging is. Of zijn hoge roepjes of zachte zang moeten hem verraden. In strenge (!) winters komen veel van deze voedselspecialisten helaas om door voedselgebrek. Dan heeft zelfs hun gewoonte om, voor de warmte, met zijn allen dicht op elkaar in een holletje te kruipen (er zijn er wel eens tien aangetroffen in één nestkastje) niet kunnen baten.

Boomkruiper

Winterwandeling door de Houtkamp

Takkenril

De opeengestapelde stammetjes en takken van takkenrillen bieden, net als dicht struikgewas, schuilgelegenheid aan talloze kleine beestjes en hun eitjes en larven. Ook zoogdieren als bosmuis, egel en bunzing vinden hier beschutting.

En, het is een cliché, maar het gezegde ‘de een zijn dood is de ander zijn brood’ valt hier letterlijk te aanschouwen. Het dode hout wordt onder meer gegeten door insectenlarven. Insectenetende vogels als de winterkoning kunnen in de winter nauwelijks op ander voedsel overschakelen. Maar in takkenrillen vinden ze een beschutte en goed gevulde voorraadkast om de winter door te komen.

Ook roodborstjes laten zich hier regelmatig zien, al willen die ook wel genoegen nemen met kleine zaadjes of een besje.

winterkoning

roodborst

Winterwandeling door de Houtkamp

Lekker warm zo'n bloem!

Bloemen hebben in de loop van de evolutie vaak vorm en/of kleur en "gedrag" gekregen waarmee ze, zodra ze zonlicht vangen, hun meeldraden, stamper en vruchtbeginsel lekker warm kunnen houden. Veel planten laten hun bloemen in de loop van de dag ook meedraaien met de zon of "kijken" naar het zuiden. En ze openen hun bloemen als de zon gaat schijnen, maar sluiten 's nachts, en als het koud wordt.

Warmte is namelijk goed voor de vruchtbaarheid van de plant. Het stuifmeel is sneller rijp. De zaden van warmere bloemen zijn talrijker en zwaarder. Zulk zaad bevat meer voedingsstoffen voor de jonge plantjes die eruit groeien.

Een warme bloem is ook aantrekkelijk voor bestuivende insecten. Insecten zijn koudbloedig. Ze moeten opwarmen om actief te zijn. Dat kan op een warme steen, maar ook in een bloem die warmer is dan zijn omgeving. En daar profiteert de plant dus ook weer van omdat bestuiving plaatsvindt.

Mooie voorbeeld van opwarmende bloemen is **speenkruid**, maar ook krokus en dotterbloem. Let er maar eens op. *Bron: NRC (2021)*

Speenkruid vangt zonnewarmte

Winterwandeling door de Houtkamp

Bomen herkennen aan de knoppen

Niet alle knoppen zijn even makkelijk te onderscheiden. Maar sommigen wel. Zoals deze op de afbeelding. Zo kun je zelf het antwoord vinden op de vraag:

Is deze geknotte boom een knotwilg? Ja of nee?

Zo nee. Wat is het dan voor boom?

Winterwandeling door de Houtkamp

Korstmossen

Op deze boom groeien verschillende korstmossen. Maar wat is nou eigenlijk een korstmos? Het is een samenlevingsvorm (symbiose) tussen een schimmel en een alg/blauwwier. Ze hebben verschillende kleuren en vormen: als een plakkaat, met een soort blaadjes of als een struikje. Ze hebben geen wortels en de meeste voedingsstoffen halen ze uit de lucht via regendruppels of dauw. Daardoor zijn ze erg gevoelig voor luchtverontreiniging. Ze leven op bijna alles, zoals op dood en levend hout, stenen en op de grond.

Sommige korstmossen hebben kleine bolletjes of pukkels. Deze zitten vol met pakketjes schimmel en alg. Als ze losbreken kunnen hieruit weer nieuwe korstmossen groeien. Andere hebben kleine schoteltjes Hierin worden schimmelsporen gemaakt. Die sporen worden via de wind verspreid. Enkele sporen komen terecht op een plek met een geschikte alg. Met zo'n alg kunnen ze dan weer uitgroeien tot een nieuw korstmos.

Bekijk de boom eens van dichtbij. En ga op zoek naar de verschillende kleuren en vormen. Misschien zie je de kleine bolletjes en schoteltjes ook wel.

Winterwandeling door de Houtkamp

Waterhoen en meerkoet, hoe onderscheid je ze?

Waterhoen is een klein slank, elegant watervogeltje met een donkerbruine rug met witte strepen op de flanken. Zijn borst is blauw-zwart, bijna paars soms, en op zijn voorhoofd heeft hij een rood schild (zgn. bles) dat doorloopt in een snavel, die ook rood is met een gele punt. Tijdens het zwemmen of lopen houdt hij zijn staart omhoog, de witte onderstaartveren zijn dan goed te zien. Het waterhoen eet waterplanten, grassen, insecten, spinnen, kikkervisjes, maar soms ook eieren van andere vogels. Met hun (groengele) moerasvogelpoten kunnen ze over drijvende watervegetatie lopen.

Meerkoet is een zwarte watervogel. Vergeleken bij een waterhoen is hij groot en enigszins plomp. Op zijn voorhoofd heeft hij een groot, krijtwit schild (zgn. bles) dat doorloopt in de witte snavel. Bij het volwassen dier is het oog rood. De meerkoet vliegt niet graag en verplaatst zich liever rennend over het water. Ook als hij wil opvliegen, wordt er eerst een stuk rennend afgelegd. De meerkoet voedt zich al duikend met waterplanten en waterinsecten. Maar zaden, gras en bessen eet hij ook. De meerkoet is monogaam.

Samengevat: Hoe deze twee uit elkaar te houden?
Het waterhoen is rank, klein en kleurig;
De meerkoet is zwart met wit gekleurd.
Een ezelsbruggetje: Hollandse koeien zijn vaak zwart-wit; de meerkoet is ook zwart-wit en in zijn naam komt het woord ‘koe’ voor.

Winterwandeling door de Houtkamp

Bijen op de eerste voorjaarsbloemen

Bijen zijn heel belangrijk voor de bestuiving van vele planten, en dus ook voor de vruchtvorming. In het vroege voorjaar gaat een bij die al ontwaakt is op zoek naar eten: nectar en stuifmeel. Nectar is de brandstof voor de bij, stuifmeel is krachtvoer voor de toekomstige larven. Als de krokussen hun bloemen openen bij de eerste voorjaarszon, zijn bijen er als de kippen bij. Het stuifmeel van de krokus blijft deels aan het bijenlijf plakken maar wordt ook verzameld aan de achterpoten. Op de volgende bloem komen een paar stuifmeelkorrels op de stempel, waardoor de bloem wordt bevrucht.

De familie van de bijen bestaat uit de honingbij (de meest voorkomende soort), de solitaire (“eenzame”) bijensoorten en de verschillende hommels (die kleine volken vormen).

De behaarde **Hommels** kunnen al bij lagere temperaturen actief worden dan honingbijen. De hommels die je in het vroege voorjaar ziet, zijn allemaal overwinterde, jonge koninginnen die een nieuw volk gaan stichten. Het oude volkje met de koningin stierf uit in de herfst, nádat de nieuwe koninginnen waren uitgevlogen. De startende koningin gaat in het voorjaar op zoek naar voedsel en een plekje om een nest te maken en haar eitjes te leggen.

Ga bij zonnig lenteweer maar eens op zoek naar de eerste bloeiende planten, bij voorbeeld krokussen, en kijk of je daar ook de eerste bijen ziet.

Winterwandeling door de Houtkamp

Stoepplantjes...

Slordig en lelijk…? Soms wel, maar heel vaak niet. Planten tussen de stenen maken de bestrating en dus de hele stad koeler. Ze bieden ook voedsel aan insecten en vogels. En er is van alles aan te onderzoeken en te ontdekken.

Dus verwonder je over de natuur die altijd al onder je voeten groeide! Voor een koelere stad en voor meer dierenleven om je heen is het van groot belang dat deze plantjes kunnen groeien op plekken waar ze niet in de weg staan.

Op deze plek is de diversiteit aan stoepplantjes klein vergeleken bij wat er in het hele park groeit. Ze zijn makkelijk te herkennen aan hun bladvorm zoals op de foto's. Hoeveel soorten kan je ontdekken tussen de tegels?

Tip: ga 's op zoek naar de soorten planten die bij jou voor de deur groeien tussen en langs de stoeptegels. Wedden dat je er een stuk meer vindt dan hier?

Bron: https://www.facebook.com/stoepplantjes/

Winterwandeling door de Houtkamp

Puberbeuk

Deze beuk ziet er speciaal uit: alle verdorde bruine bladeren zitten nog vast aan de takken, behalve bij de uiteinden bovenaan. Beuken laten hun bladeren toch vallen in de herfst? Waarom deze beuk niet?

Een jong dier verandert na een vaste tijd in een volwassen dier. Een boom is niet volwassen na een vaste tijd, maar bij een bepaalde hoogte. Bij de beuk geldt daarvoor een hoogte van ongeveer vier meter.
De puberbeuk (en -eik en -haagbeuk) is in de winter te herkennen aan de bladeren. Volwassen beuken zijn nu kaal. Beuken kleiner dan vier meter laten hun verdorde blad in de herfst niet vallen.

De wolk van bruine bladeren beschermt de tere bast tegen direct zonlicht en vooral uitdroging. De dorre bladeren breken namelijk de wind.
Als een volwassen boom in de herfst zijn bladeren laat vallen, maakt hij een afsluitend kurklaagje, dwars door de nerven in de bladsteel, om geen open wondje te laten ontstaan. Bij dat laagje laten de bladeren los.
Jonge beuken maken een onvolledig kurklaagje. De verdorde bladeren blijven hangen aan dat deel van de nerven dat nog intact is.

Winterwandeling door de Houtkamp

Stank, gevangenschap en .... beloning!

Een van de merkwaardigste (stinsen)planten in de Houtkamp is de aronskelk. Eigenlijk gaat het zelfs om drie soorten: de **gevlekte** en de **Italiaanse aronskelk** en de soort ***Arum concinnatum*** die nog geen Nederlandse naam heeft.
Op veel plekken in het park zijn ze te vinden. Vroeg in het voorjaar, nog voordat er bladeren aan de bomen komen, staan de planten al goed zichtbaar boven de grond met driehoekige, pijlvormige bladeren.

De gevlekte aronskelk is te herkennen aan zijn met paars-zwarte vlekken bezette bladeren maar heeft ook soms vlekkeloze, geheel groene bladeren. De Italiaanse aronskelk heeft wit geaderde bladeren. *Arum concinnatum* heeft juist bleke, grillige vlekken op de verder groene bladeren. Welke van deze 3 aronskelken zien we hier?

Houd de plant in de gaten want over enkele maanden gaat hij bloeien en een mestlucht verspreiden om motmugjes aan te trekken die hij vervolgens een dag gevangen houdt. Deze mugjes zorgen voor de bestuiving en vertrekken weer met stuifmeel bestoven om een volgende plant te bezoeken. Kan het nog ingenieuzer?

Winterwandeling door de Houtkamp

Mossen

Zijn ze je al opgevallen: de frisgroene mossen in het park? Op dit stukje groeien veel mossen op de afgezaagde boomstronken.

Mossen zijn eenvoudige planten met een stengel en blaadjes. Het waren de eerste landplanten. Het zijn sporenplanten die sporenkapsels maken. Deze staan vaak op een steeltje die boven de mossen uitsteken. Ze hebben vaatstelsel noch wortels, alleen een soort draadjes waarmee ze zich vasthechten. De meeste voedingsstoffen halen ze uit de lucht via regendruppels, dauw en aanwaaiend stof. Zo gauw het droog wordt schrompelen ze in elkaar. Maar als ze weer nat worden zijn ze ook snel weer groen.

Mossen zijn oeroude en nuttige planten. Ze beschermen de bodem tegen erosie, houden vocht vast en bieden onderkomen aan de kleinste diertjes.

Tip: Bekijk de mossen eens van dichtbij. Soms zie je ook de sporenkapsels. Als je tijdens het verder wandelen af en toe omhoogkijkt, zie je in sommige bomen mossen hoog in de boomoksels groeien. Een lekker vochtig plekje misschien?

Winterwandeling door de Houtkamp

Eksterburchten

Als je hier omhoog kijkt zie je een groot rond koepelvormig nest: een eksterburcht.

Vraag 1: hoeveel van die burchten zijn er in de Houtkamp?
Antwoord: je kunt er wel 15 tellen. Per jaar worden de ongeveer 10 beste door de eksters vaak opnieuw gebruikt.

In januari beginnen ze al weer hun nesten op te bouwen. Soms is er ruzie over wie welk oude nest mag gebruiken: hetzelfde paar van vorig jaar of een ander.
Soms waaien nesten kapot of worden ze helemaal uit elkaar gehaald. Goede nesten worden meerdere jaren gebruikt en steeds groter gemaakt.

Vraag 2: vormen eksters paartjes voor het leven?
Antwoord: eksters worden 10-15 jaar oud en blijven vaak hun leven lang bij elkaar.

Als ze 1 jaar zijn vormen ze meestal nog geen paren maar wel “pubergroepen”. Als ze 2 jaar zijn vormen ze wel paren voor het leven. In april worden eieren gelegd en na anderhalve maand vliegen de jongen uit. Ze worden nog tot september verzorgd door de ouders.

Vraag 3: hoe zien eksters eruit en wat voor kleuren hebben ze?
Antwoord: zwart en wit zijn de opvallende kleuren. Bij goede lichtval en zon kun je vaak ook een blauwe en groene glans ontdekken. Volwassen eksters hebben een lange opvallende staart.

Een spreekwoord luidt: “wat van eksters komt huppelt graag”. Kijk maar eens of dat klopt en bedenk of zoek eens op wat dat betekent.

Winterwandeling door de Houtkamp

Vraag 4: waar zit de ingang van een eksterburcht?
Antwoord: dat ontdek je pas als je een paartje bezig ziet bij een nest: kijk maar eens of dat lukt. Er zijn 1 of 2 verstopte ingangen aan de zijkant waar ze in- en uitgaan.

Het nest is van boven bedekt met takken die vooral ook dienen om roofvogels en andere kraaiensoorten tegen te houden als die eieren of jongen willen roven. Het beklede nest zit onderin.

Weetjes: eksters zijn familie van de kraaiachtigen en hun wetenschappelijke naam is "Pica pica".

Winterwandeling door de Houtkamp

Vruchten of gallen?

Kijk vanaf dit punt naar de overkant van de sloot. Daar staan een aantal bomen, essen. De bomen hebben geen bladeren, maar zijn ze echt helemaal kaal? Wat hangt er aan de takken?

Als je goed kijkt zie je twee verschillende soorten ‘hangsels’.

De ene soort is voorzien van ‘vleugels’ en bestaat uit vele geelbruine vruchten die in trosjes bij elkaar hangen.

De andere soort is iets donkerder bruin en bestaat uit heel kleine ‘bloemkooltjes’. Het zijn vergroeiingen van bloemstelen van vorig jaar, veroorzaakt door een soort galmijt. Het zijn dus gallen.

De galmijten boren de bloemstelen aan met hun zuigsnuitje. Dat zet de plant aan tot woekering van weefsel en hij bouwt op die manier een onderkomen voor de mijten.
De ene es zit vol met die gallen, de andere niet. Hoe dat komt is onbekend.

De ene es zit vol met vruchten, de andere niet. De reden hiervoor is duidelijk: De ene boom heeft alleen mannelijke bloemen, de andere vrouwelijke, soms beide. Alleen vrouwelijke bloemen kunnen vruchten voortbrengen…

Winterwandeling door de Houtkamp

Aandachttrekkende sterren

Stinsenplanten zijn met name in de 17e en 18e eeuw meegenomen uit verre landen en op buitenplaatsen uitgeplant. Inmiddels kunnen we ze op veel plekken tegenkomen zoals in de Houtkamp.

Een van deze stinsenplanten is de **boerenkrokus**. In februari kunnen we hem al zien bloeien. De boerenkrokus heeft bladeren die zo'n 2 tot 4 mm breed zijn met een witte streep in het midden.
De zes langwerpige lichtpaars tot lila bloemdekbladen hebben een vrij spitse top. Bij zonneschijn spreiden de bloembladen zich stervormig uit. Ze sluiten zich bij regenachtig weer en in de avond. Van dichtbij zijn de drie meeldraden en de stijl met aan het eind drie zijtakjes duidelijk te zien.
Hommels en bijen bezoeken graag krokussen voor stuifmeel. Door de lange nauwe bloembuis kunnen alleen vlinders met hun lange roltong bij de nectar komen. Vervolgens vertrekken de bezoekers met stuifmeel naar de volgende krokus en zorgen zo voor kruisbestuiving. Toch vermeerdert de plant zich voornamelijk ondergronds door nieuwe bolletjes (eigenlijk knolletjes) te maken.

Winterwandeling door de Houtkamp

Winterpaddenstoelen (deel 1)

Paddenstoelen groeien alleen in de herfst. Klopt dat? Kijk om je heen: nee! Wel bevriezen de meeste vlezige paddenstoelen gemakkelijk. Dan blijft een hoopje 'snot' over. Sommige vlezige paddenstoelen bevatten natuurlijke antivries. Ook bij (licht) vriezend weer blijven zij heel.

Enkele paddenstoelen groeien vooral in de winter. De bekendste is het **fluweelpootje.** Die doet zijn naam eer aan met de fluwelige onderkant van zijn steel. Hij heeft een gelig tot roodachtig hoedje, dat slijmerig/glibberig is.

Voel maar aan de hoed!!

Bij droogte is het hoedje bruingeel en minder slijmerig.

Het fluweelpootje groeit op dood hout van loofbomen en is eetbaar. Bijna iedereen heeft hem, als jinzhengu of enoki(take), wel eens gegeten bij de Chinees. Hij heeft dan lange dunne witte stelen en een klein wit hoedje door de manier van kweken.
Zelf plukken om op te eten is af te raden, want hier komen ook erop lijkende soorten voor die zeer giftig zijn!

In de herfst, maar ook in de winter is in dit deel van het park het **viltig judasoor** te vinden. Hij heeft zachte, soepele hoeden met viltige bovenkant.

Voel maar aan de hoed!!

Bij droog weer verschrompelen ze tot harde donkere korsten. Bij vochtig weer zwellen ze weer op.

Winterwandeling door de Houtkamp

Winterpaddenstoelen (deel 2)

Paddenstoelen groeien alleen in de herfst. Klopt dat? Kijk om je heen: nee! Wel bevriezen de meeste vlezige paddenstoelen gemakkelijk. Dan blijft een hoopje 'snot' over. Sommige vlezige paddenstoelen bevatten natuurlijke antivries. Ook bij (licht) vriezend weer blijven zij heel.

Het gehele jaar te vinden, maar nu opvallender is de **Kogelhoutskoolzwam**. Goede naam, niet?

Voel eens hoe hard hij is!!

Jonge vruchtlichamen zijn roodbruin, de oude zwart. De kogelhoutskoolzwam groeit op dood hout, voornamelijk van essen.

Ook het **elfenbankje** is het gehele jaar te vinden. Die komt altijd met veel vruchtlichamen bij elkaar voor. Zoveel als op deze stam zie je niet vaak.

Zie je de verschillend gekleurde zones op de hoedjes?

Onder de taaie hoedjes zitten duizenden kleine poriën.

Van dichtbij zijn ze goed te bekijken.

Paddenstoelen werden (en worden) vreemd gevonden, gekoppeld aan tovenarij. Padden waren verbonden aan heksen. Als padden moe werden, rustten ze op hun eigen stoelen: paddenstoelen. Padden kunnen niet klimmen, elfjes kunnen veel hoger komen: elfenbankjes zijn hun stoelen!

Winterwandeling door de Houtkamp

MOLSHOPEN

Vraag 1: hoeveel molshopen tel je hier?

Vraag 2: hoeveel mollen denk je dat hier (op dit molshopenveldje) wonen?

Antwoord: waarschijnlijk maar 1! Mollen hebben een heel eigen gangenstelsel, met gangen van soms tientallen meters lengte, als territorium. *Daar mogen geen andere mollen komen. Alleen als het vrouwtje wil paren mag er even een mannetje op haar terrein tot de paring klaar is. Daarna: ophoepelen.*

Vraag 3: houden mollen een winterslaap zoals bijvoorbeeld egels?

Antwoord: nee. Mollen moeten dan ook elke dag flink eten. Ze wegen gemiddeld 100 gram en moeten ongeveer 40 gram per dag eten. Ze lopen door hun lange gangen op zoek naar wormen, insecten en andere kleine diertjes. Ze bijten wormen in de kop om ze te verlammen en zo langer als voedselvoorraad te bewaren.
Het velletje van de mol heeft geen vleug en is zacht en stoot water en vuil af. De mol kan ook goed achteruit kruipen.
In de winter, als het vriest, zijn de molshopen soms groter omdat de mol dieper moet graven, op zoek naar eten, tot wel 1 meter.

Vraag 4: mag je een molshoop plat trappen?

Antwoord: het kan niet zoveel kwaad want de gangen liggen meestal dieper en een mol graaft een instorting wel weer open.
Veel leuker is het om met een dun maar stevig stokje of takje een paar keer voorzichtig middenin de molshoop te prikken om te voelen waar het gangetje naar beneden zit.

Vraag 5: heeft de mol vijanden?

Antwoord: mollen worden wel eens gepakt, meestal als ze even boven de grond komen, door grote vogels als reiger, ooievaar, buizerd of uil. Ook een vos, bunzing, wezel en hermelijn eten ze op.

Winterwandeling door de Houtkamp

De belangrijkste vijand is de mens. Boeren en tuinders willen ze vaak liever kwijt van hun terrein en maken ze dood. Dat is jammer want mollen eten ook veel diertjes als slakken, engerlingen en veenmollen (zoek op wat dat zijn!) die lastig zijn als er daar te veel van voorkomen. Verder houden ze de grond luchtig. Ook komt er meestal weer een mol terug als er ergens een dood gemaakt is.

Vroeger werden mollen wel gevangen in een gebied door speciale mollenvangers. Van de zachte huidjes werden mutsen of zelfs jassen gemaakt.
In de Houtkamp is de mol in ieder geval welkom!

Weetje: de wetenschappelijke naam van onze mol is: Talpa europaea

Winterwandeling door de Houtkamp

Kanjers van knoppen

Een paardekastanjetak heeft lekker grote knoppen waar alles goed aan te zien is. Kijk eens bij de takken hier of je alles van het plaatje terug kunt vinden.

knopschubben: beschermen de inhoud van de knop tegen uitdrogen en bevriezen.

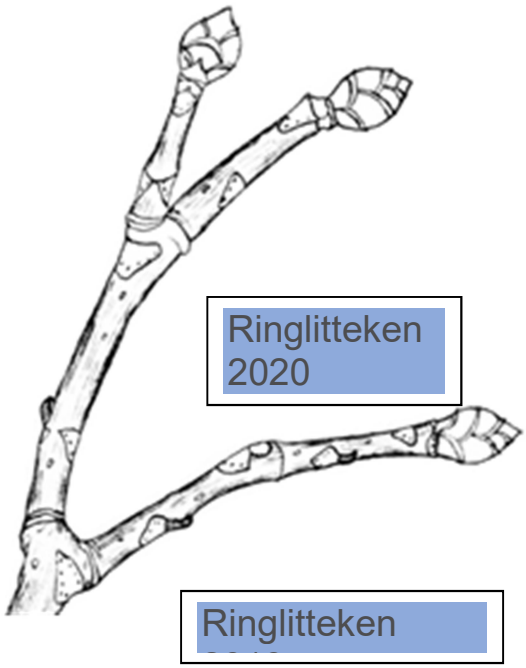

bladlitteken: toen het blad afviel, bleef dit litteken achter. Een hoefijzervorm met “spijkergaatjes” (5 als het blad 5 deelblaadjes had)

Ringlitteken: het litteken als de knopschubben van de eindknop afgevallen zijn.

Tip: voel ook eens aan een kastanjeknop. De kleverige stof helpt de knop tegen uitdrogen, schimmel en vraat door klein gedierte. Honingbijen verzamelen het in het voorjaar vanwege diezelfde werking. Ze kitten er hun kast mee dicht.
Het wordt gemengd met bijenwas en wordt dan propolis genoemd.

Wat groeit er straks uit de dikke eindknoppen?

Kijk maar eens naar dit filmpje op schooltv.nl. Zoek daar naar “kastanjeboom” bij de video’s: https://schooltv.nl/video/bloeiende-kastanjeboom-een-vroege-bloeier/.

Winterwandeling door de Houtkamp

Een waas van gele bloemetjes

Gele kornoelje is een flinke struik met groene takken. Daarmee verschilt zij van Rode kornoelje, de struik die in de winter opvalt door de rode twijgen.

Al vanaf februari kunnen bij deze struik de bloemknoppen open gaan. Hieruit verschijnen kleine, heldergele bloemen in kleine trosjes. De vele bloemen geven de plant een gele waas. Na de bloei, rond eind april, verschijnt pas het blad. Na de zomer, bij goede bestuiving, verschijnen rode, ca. 1-2 cm grote vruchten, die in het najaar van de struik vallen. Deze zijn eetbaar en rijk aan vitamine C.

Gele kornoelje is in ons land vooral in tuinen en parken te vinden, aangeplant en soms verwilderd. Alleen in Zuid-Limburg komt de soort op een enkele plek van nature voor.

Als een van de eerste nectar- en stuifmeelleveranciers in het jaar is de gele kornoelje aantrekkelijk voor vroeg vliegende insecten. Op zonnige lentedagen zijn hommels en de eerste solitairbijen te vinden rond de bloemen. Als de bloei te vroeg in het jaar valt, is het mogelijk dat er te weinig bestuivende insecten zijn voor een goede vruchtzetting. Hoe zou dat dit jaar zijn…?

Winterwandeling door de Houtkamp

Bomen herkennen aan de schors

In de winter, als de meeste bomen hun blaadjes hebben laten vallen is het lastig om te herkennen welke boom je voor je hebt. Toch zijn er wel herkenningspunten. Je kunt kijken naar het boomsilhouet, de stand en vorm van de takken of naar de kleur, vorm en plaats van de bladknoppen. Maar soms is het al duidelijk als je goed naar de schors kijkt.

De schors is de buitenste laag van de stam en vormt het beschermende jasje van de boom. Het is dood weefsel, een beetje als eelt bij mensen. Direct onder de schors zit de boombast, die erg kwetsbaar is omdat daar de sapstromen van wortels naar kroon lopen. De schors beschermt de boom(bast) verder tegen uitdroging, vraat van schadelijk gedierte, schimmels en extreme temperaturen. Zonder schors zou een boom snel dood gaan.

Als de boom groeit wordt de stam dikker. Dit gebeurt van binnenuit en de boom barst daardoor steeds uit zijn oude jasje. De schors gaat deels splijten, barsten of afschilferen, waarbij de onderliggende nieuwe schors aan de oppervlakte komt. Het ‘patroon’ van barsten, scheuren en schilferen van de oude schors zegt iets over de soort boom.

Kun je de hieronder afgebeelde bomen met hun schors vinden?

- Links: **watercypres** met zachte, vezelige roodbruine schors.
- Midden: **ruwe berk** met witte, schilferige schors.
- Rechts: **eik** met verticale grove barsten in schors

Dotterbloemen

Op dit moerassige veldje bloeien verschillende dotterbloemen. Ze groeien voornamelijk langs vochtige oevers en in natte hooilanden. De zaden drijven op het water en komen zo op andere plaatsen terecht.
Vroege voorjaarsbloeiers vangen ieder zonnestraaltje op en zorgen zo voor een iets hogere temperatuur in de bloemen. Dit trekt vroege insecten aan die zich zo kunnen opwarmen. Dit pakt weer goed uit voor de bestuiving van de plant.

Winterwandeling door de Houtkamp

Dood hout leeft!

Een bosje met veel dood hout en gevallen bladeren... Er liggen zelfs hele boomstammen tussen.

In en onder het hout verschuilen zich veel beestjes. Met een beetje geluk en voorzichtigheid zijn ze te ontdekken: zoals **pissebedden**, **duizendpoten**, **miljoenpoten**, **slakjes**, **wormen**, **keverlarven** (zoals engerling en ritnaald)… Maar hoe kouder het is, hoe dieper ze zich verstoppen.

Grotere kleine dieren zoals **pad**, **bosmuis** en **egel** verschuilen zich ook graag hier. De egel gaat zelfs in diepe **winterslaap** onder een hoop takken en bladeren.
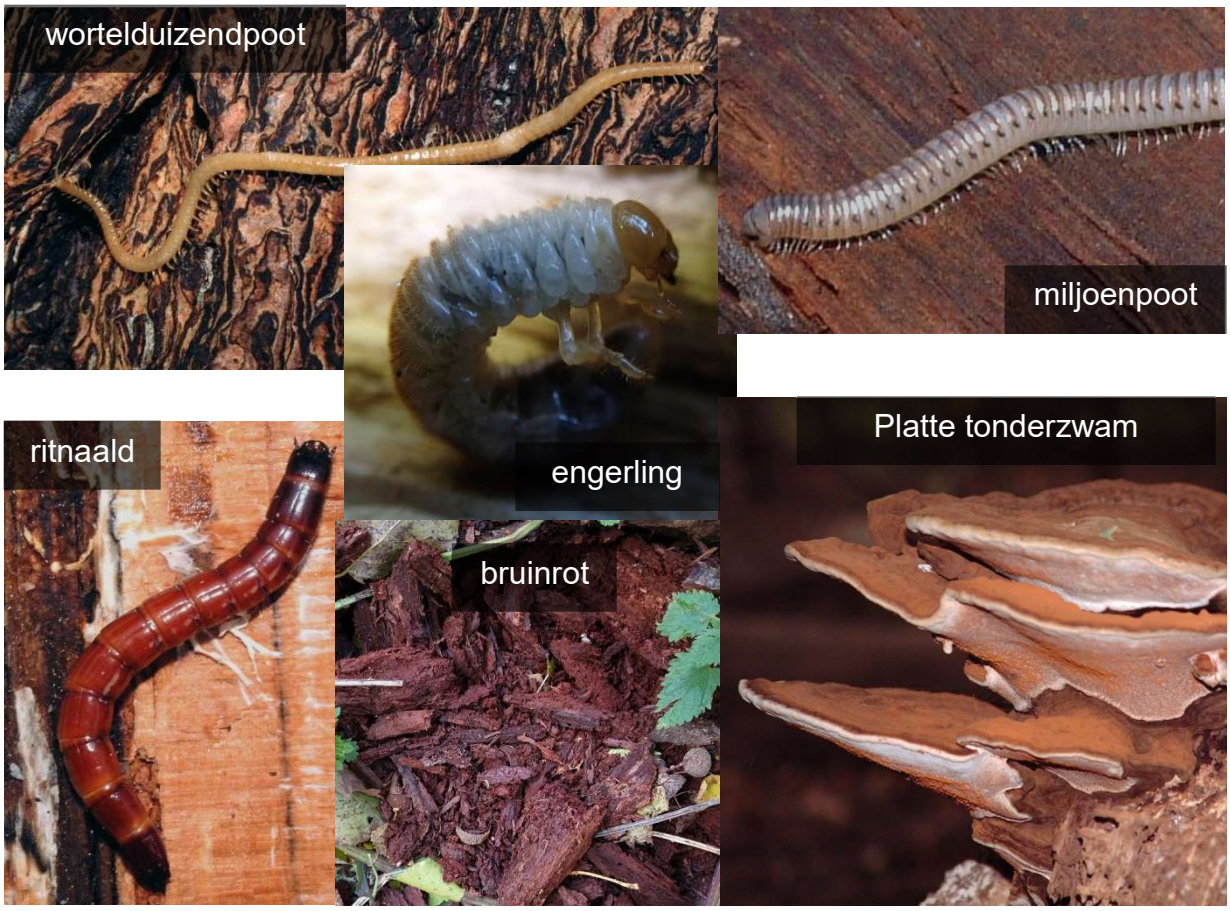
Hier en daar groeien nog **zwammen** (met paddenstoelen) op het hout, zoals de **Platte tonderzwam**. Die zwammen veroorzaken rot. Als het hout door verrotting roestbruin wordt en makkelijk verkruimelt, dan noemen ze het... **bruinrot**. Als het meer wittig en vezelig is, dan heet het **witrot**. Zie je dat ook hier ergens…?